

SOSYOLOGCA

OCAK-HAZİRAN 2013

CİLT:3 SAYI: 5

ISSN: 2146-5207

YOK YERE: NEDENSİZ ŞİDDET GERÇEKTEN NEDENSİZ Mİ? KÜRESELLEŞMENİN KRİMİNAL TEZAHÜRLERİ

Selman Dinler

Özet: Modernleşme olgusu Doğu uygarlıklarına adeta bir reçete gibi sunulmaktadır. Batılı gibi olmanın dünyanın refah seviyesini yükselteceği yanılgısı kabul ettirilmektedir. Ancak modernleşme olgusu her zaman için bu kabulleri sağlayamamaktadır. Japonya, günümüzde Doğu uygarlıkları içerisinde en Batılı olandır. Bu romanda da aslında modernleşme ile geleneksel kültürün çatışması söz konusudur. Japon kültürü ile Türk kültürü önemli benzerlikler içermektedir. Bu yüzden romanda anlatılanlar bizlere de dokunmaktadır. Modernleşme ve küreselleşmenin bir seri katil üzerinden anlatıldığı bu romanın incelenmesi bu makalenin ana konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ryu Murakami, edebiyat, roman, modernleşme, Batılılaşma, küreselleşme.

IN TO MISO SOUP: IS UNREASONABLE VIOLENCE REALLY UNCAUSED VIOLENCE? CRIMINAL MANİFESTATIONS OF GLOBALIZATION

Selman Dinler

Abstract: The phenomenon of modernization is presented to the Eastern civilizations as a recipe. The misconception that being like a Westerner will increase the welfare level of the world is imposed. However, the phenomenon of modernization does not always provide these acceptances. Japan is today the most Western of all Eastern civilizations. In this novel, there is actually a conflict between modernization and traditional culture. Japanese culture and Turkish culture contain important similarities. That's why the stories told in the novel touch us. The analysis of this novel, in which modernization and globalization is told through a serial killer, is the main subject of this article.

Keywords: Ryu Murakami, literature, novel, modernization, Westernization, globalization.

YOK YERE: NEDENSİZ ŞİDDET GERÇEKTEN NEDENSİZ Mİ? KÜRESELLEŞMENİN KRİMİNAL TEZAHÜRLERİ

Selman Dinler

Ryu Murakami'nin Türkçeye çevrilen ikinci romanı *Yok Yere*, Japonya'ya gelen Amerikalı bir seri katilin hikayesini anlatıyor. 1997'de Japonya'da yayınlanan kitap 2003'te İngilizceye çevrilmiş. Kitap hem dünyada hem de Türkiye'de yeraltı edebiyatının bir gerilim romanı örneği olarak başarı kazanmış, ülkesinde başkanlığını Nobel ödüllü yazar Kenzaburo Oe'nin yaptığı bir kurul tarafından Yomiuri Ödülüne layık bulunmuş. Yazar başka romanları, senaryoları ve yönettiği filmler ile de tanınan bir isim.

Ryu Murakami bu kitabında bir yandan son derece sürükleyici bir hikaye anlatırken diğer yandan Japon toplumuna kapsamlı bir eleştiri getiriyor. Çeşitli vesilelerle Türkiye ile sık sık karşılaştırılan Japon modernleşmesi ya da Batılılaşmasının ve bununla ortaya çıkan toplumsal travmaların anlaşılması açısından oldukça çarpıcı yeni bakışlar sağlayabilir *Yok Yere*.

Globalleşen Dünyanın Karanlık Yüzü: Turist Seri Katil

Roman birinci tekil şahıs ağzından anlatılıyor. Anlatıcı Kenci isimli, yirmi yaşında bir Japon genci. Hayatını yabancı turistlere "yetişkin eğlencesi" gezileri için rehberlik yaparak kazanıyor. Tokyo'nun Kabukiço gibi belli bölgelerinde yoğunlaşmış pavyonlar, gece kulüpleri, sauna ve cinsel masaj salonları, genelevler, sado-mazo kulüpleri, gözetleme barları, striptiz kulüpleri vs. gibi şaşırtıcı çeşitlilikte ve sayıda seks odaklı işletmeye müşterilerini götürüyor. Babasını erken kaybetmiş, halen Tokyo'da dershaneye gittiğini zanneden annesi tarafından yetiştirilmiş. "Lisedeki arkadaşlarımdan bazıları hiç utanmadan annelerini döverlerdi ama ben öyle bir şey yapmadım," diyor. Kenci'nin anlatımından öğreniyoruz ki Japon toplumunda çocukların ebeveyne şiddet uygulaması neredeyse sıradan. Kenci kirli ve karmaşık bir dünyada çalışmasına karşın oldukça sakin ve içten bir genç. Duygusal çarpıtmalar ve abartmalar olmadan konuşuyor. Bu da anlatısını inanılır kılıyor. Roman boyunca yaşam tarzı itibarıyla benze-

diği fakat bilinç düzeyinde yadırgadığı özelde kendi neslini, genelde Japon toplumunu incelikle eleştiriyor.

Kenci'nin Cun isimli on altı yaşında bir kız arkadaşı var. Cun bir lise öğrencisi ve annesiyle yaşıyor. Babasıyla annesi o küçükken boşanmış. Kenci ondan şöyle bahsediyor: "Cun'la Kabukiço'da tanıştım. Cun kendini satmıyordu ama para karşılığı kendinden yaşlı kişilerle sohbet ettiği oluyordu. Amcalarla karaoke söylemeye, yemek yemeye gidip beş ila yirmi bin yen arasında bir para alır. Onunla bu konuları pek konuşmam." Liseli kızların bu şekilde yaşlı erkeklerle para karşılığı vakit geçirmesi bizim için tuhaf olsa da öğreniyoruz ki, Japonya'da bu çok sık görülen, TV şovlarında ele alınan bir olgu.

Kenci'nin yaşamdaki amacı para biriktirip bir yolunu bularak Amerika'ya gitmek. Roman boyunca karşılaştığımız pek çok karakter de Amerika'ya gidip orada yaşamanın hayalini kuruyor.

Romana konu olan olaylar yılbaşı gecesinden önceki üç gün içinde meydana geliyor. Japon gençleri için Noel ve yılbaşını sevgilileriyle geçirmek çok önemli, bu nedenle Kenci Cun'a söz verdiği gibi yeni yıla onunla birlikte girmek istiyor fakat iç için gelen bir telefonla programı aksamaya başlıyor.

Arayan, kendisini Frank olarak tanıtan, "beyaz, şişman, profilden Ed Harris'i andıran, kuş desenli beyaz kravat takmış bir adam." Kenci'nin numarasını Pembe Tokyo Rehberi isimli, Tokyo seks rehberi işlevi gören bir dergiden bulmuş. Japonya'nın meşhur cinsel eğlencelerini tatmaya gelmiş beyaz turistlerden biri. Kenci onunla buluşmak ve yılbaşına kadar onu gezdirmek üzere sözleşiyor. O sırada televizyonda parçalanmış cesedi bulunan bir liseli kız öğrenciyle ilgili haberi izliyor. "Öldürülen liseli kız öğrenci elleri, ayakları ve kafası kesilmiş, Kabukiço'da bir çöplüğe atılmıştı... Maktul için iyi bir ifade değil belki ama bu olay sayesinde yetişkinlerle eğlenmenin böyle korkunç sonuçları olabileceğini başka liseli kızlar da anlamış olsa gerek. Maktulün arkadaşları kızlar ağız birliği ederek bir daha fuhuşa bulaşmayacaklarını söylüyorlarmış."

Bu haberle huzursuz olan Kenci, Frank'le buluştuğunda iyice geriliyor. Çünkü Frank'ın yapay görünen derisi, ucuz ve zevksiz takım elbisesi, tutarsız konuşmaları onu irkiltiyor. "Her tür eğlenceyi denemek, olabildiğince çok yere gitmek istiyorum. Kitaplara ve dergilere bakılırsa her şey var. Sanki seks pazarı gibi, değil mi?" derken sözleri coşku yansıtısa da görünüşü sıkılmış gibi. Daha sonra Japonlara iltifat niyetiyle "Mümkün olan her türlü yolla, cinsel isteklerin karşılandığı bir ülke burası," diyor. İlk bakışta Doğu'yu keşfedilip sahip olunacak türlü gizemli hazinenin yatağı, itaat etmeye hazır bir dişi gibi gören ortalama bir Batılı kadar oryantalist ve sıradan görünse de, Kenci onda daha ürkütücü bir yan olduğunu seziyor.

Frank ile Kenci Kabukiço bölgesinde dolaşıyorlar. Sokaklarda gezinen, cinsel eğlence arayan müşteriler ve kapı önlerinde çığırtkanlık yapan, insanlara yanaşıp akıllarını çelmeye çalışan "simsarlar" var. Frank önce kızların iç çamaşırlarıyla dolaşıp müşterilerle konuştukları bir bara oturup "havaya girmek" istiyor. Girdikleri yerde Frank, Reiko isimli İngilizce konuşabilen bir kızla oturuyor:

“Para biriktirip bir gün Amerika’ya gitmek istiyorum.”

“Öyle mi, Amerika’da okula mı gideceksin?”

“Okul değil. Benim kafam basmaz pek. Benim gitmek istediğim yer Nike Town.”

“Nike Town mı?”

“Nike sever misin?”

“Nike? Spor malzemesi markası Nike mı?”

“Evet. Seversin, değil mi?”

“Yani, yürüyüş ayakkabım var ama. Aa benimki Converse’ti. Nereden geliyor bu Nike sevgisi?”

“Özel bir sebebi yok. Sadece severim işte. Nike Town’a hiç gittin mi?”

“Ya ben Nike Town’ı bilmiyorum. Kenci sen biliyor musun?”

“Birilerinden duymuştum,” dedim. “Büyük bir bina tamamen Nike mağazasıymış.”

Reika sutyeninini lastik kısmını düzeltti. “İşte orada, belli saatlerde Nike reklamlarını dev ekranda gösteriyorlarmış. Arkadaşlarımdan biri gitmişti, beş çift yürüyüş ayakkabısı getirmiş. Benim de hayalim gidip orada alışveriş yapmak.”

“Hayal? Hayalin Nike mağazasına gitmek mi?”

Yüzü inanmadığını vurgular gibiydi. Frank defalarca “hayal” diye mırıldandı. “Evet öyle. Hayalim bu işte,” dedi Reiko.’

Oradan çıktıktan sonra Frank’in gitmek istediği ikinci yer “iç çamaşırı da olmayan kızları” görebileceği bir gözetleme evi. Bu tip yerlerde ortada soyunan bir kadını küçük kabinlerdeki deliklerden izleyen müşteriler isterlerse ilave bir ücret karşılığı “elle servis” de alabiliyor. Böyle bir terim kullanılması kadın istismarının bu türünün hizmet sektöründeki herhangi bir servis gibi normalleştirildiğini göstermesi açısından ilginç. Elle servis, akla müstehcen ya da tehlikeli bir şey getirmiyor, gayet normal, hatta nezih bir ifade. Konfor, nezaket ve ikram gibi çağrışımları var.

O türden bir yere giderlerken yine dikkate değer bir diyalogları var:

“Times Meydanı deyince aklıma geldi, Şincuku İstasyonu’nun önündeki büyük binada Times Meydanı yazılıydı. Şaka gibi bir şey mi?”

“Hayır şaka değil. Çok katlı bir mağazanın adı.”

“İyi de Times’ın binası olduğu için Times Meydanı denir. Orada bir Times binası yok ki.”

“İşte bu tür isimler koymanın havalı olduğunu düşünüyor Japonlar.”

“Böylesine utanç verici bir şeye birileri, aydınlarınız ya da gazeteciler engel olmaya çalışmıyorlar mı? Savaşın üzerinden de çok zaman geçti, şimdi tutup da Amerika taklidi yapmaya ihtiyacınız yok ki.”

Frank’in yadırgadığı şeyin gerçekten yadırgatıcı olduğunu Kenci de kabul ediyor, fakat karşı çıkma gereğini duymuyor. Durumu kanıksamış. Japonya’nın kültürel kimlik sorunlarının çözümü için mücadele etmek değil, para biriktirip Amerika’ya gitmek niyetinde o.

Gözetleme evine girdiklerinde Frank’in şüpheli hareketlerinden, açıkça yalan olduğu belli tutarsız konuşmalarından ve önceki barda cüzdanından çıkardığı siyah

lekeli banknotlardan iyice tedirgin olan Kenci, elle servis hizmeti sunan kız tanıdığı çıkınca ondan Frank'i izlemesini ve izlenimlerini kendisine söylemesini rica ediyor. Yazar gerilimi ustalıklı adım adım yükseltiyor bu şekilde. Kenci küçük ipuçlarını gördükçe Frank'in liseli kızın katili olduğundan şüpheleniyor.

Oradan çıktuktan sonra yürürken tellerle çevrili bir beyzbol vuruş sahası görüyorlar. Burası Frank'in ilgisini çekiyor. Bir makinenin fırlattığı toplara insanlar kendi kulvarlarında bekleyip sopayla vurarak antrenman yapıyor. Kenarda içki içen bir evsiz görünce Frank ile Kenci arasında şöyle bir diyalog geçiyor:

"İstasyonlarda ve parklarda da çok evsiz vardı. Japonya'da bu kadar evsiz olduğunu bilmiyordum. Japonya'da evsizlere saldıran genç tipler var mı?"

"Var," dedim.

"New York'ta sadece evsizlere saldıran sokak çeteleri var. Evsizlerin para edecek hiçbir şeyleri olmadığı için, o tipler sadece şiddet uygulayarak zevk alıyorlar. Yaşlı evsizlerin dişlerini bazı aletler kullanarak teker teker sökenler de varmış. Cinsel tacizde bulunanlar da. Bu tür konular neden iç karartıcı? Feci şekilde kokan birini genç tiplerin feci şekilde taciz etmesi neden iç karartıcı? İzlenimden kaynaklanıyordur. Neden böylesi izlenimler insanları rahatsız ediyor acaba? Süt kokan bir bebek görünce herkes gülümser, değil mi? Neden kötü kokular tüm dünyada aynı acaba? Kötü koku algılarımıza neden yerleşmiş? Koca dünyada yok mu acaba, hayır, yani, evsizle yanak yanağa olmak isteyecek biri, ya da aniden bir bebeği öldürme isteğine kapılacak birileri çıkmaz mı asla? Kenci, öylesi insanların da mutlaka bir yerlerde olduklarını hissediyorum."

O akşam oldukça tuhaf bir şekilde sona erer. Ertesi gün Kenci yine Frank'le buluşmak üzere evden çıkarken kapısına yapışmış, kurumuş ete benzeyen küçük bir parça bulur. Bunu Frank'in bir uyarı olarak bıraktığından emindir. Ayrıca evden çıkmadan yakılarak öldürülmüş bir evsiz haberini izler. Gerilim sürmektedir.

İkinci gün önce şık bir barda içerler. Daha sonra bir tanışma barına gitmeye karar verirler. "Tanışma barları, kızların ücretsiz içki içmek ve karaoke yaparak eğlenmek için gelmesi, erkeklerin ise para ödeyerek bara girip içerideki kızlara çıkma teklif etmesi üzerine kurulu bir sistemle çalışan eğlence yerleridir."

İçeride üzerinde numaralar yazılı beş masada oturan beş kız vardır. Gelen erkek müşteriler beğendikleri kızlara, kendilerini ve beklentilerini anlatan kısa bilgiler yazdıkları bir çeşit talep formu gönderirler. Kızlar ilgilenirse cevap yazar, ya da erkeklerin masasına gelirler.

Frank bu mekanı yadırgar. O akşam doğrudan seks yapabileceği profesyonel bir fahişe istemektedir fakat bu barda işler çok daha karmaşıktır. Yine hipnotizma, büyücülük, şeytana tapmak gibi şeylerden söz eder, rahatsız edici şeyler yapar.

Gözlerine kestirdikleri iki kızını masalarına çağırırlar. Bir tanesinin adı Yuko, diğersinin Maki'dir. Kenci onlardan zaman zaman "bir numaralı kız, iki numaralı kız," olarak söz eder. Çoktan seçmeli bir vitrinde sergilenen mallar gibidir bir bakıma bu kızlar. Oraya kendi iradeleriyle oturmuş olsalar da bu sistem içine girerek iradelerini, öznelliklerini bırakmış, ürünler içinde bir ürün olmuşlardır. Kendilerin-

den bahsederken Kenci yalan söylediklerini hisseder. Herkes sürekli yalan söylemektedir. Maki hemen ne kadar seçkin bir insan olduğunu gösterecek şekilde konuşmaya başlar. En iyi viskiden, en kaliteli otellerden, en pahalı yemeklerden söz eder durmadan. Frank de ona cevap vermek için Güneylilerin yaptığı bir viskiden bahseder. Fakat Maki, Güney kelimesinden bir şey anlamaz. Kuzey-Güney savaşını da bilmemektedir. Kızın Brighton marka viskiyi ve Amerika'ya dair onca şeyi bilip de Kuzey-Güney savaşını hiç duymamış olması Frank'i şaşırtsa da, Maki bilgisizliğinden utanmaz. Böbürlenmeye devam eder:

“Belki öyle durmuyor olabilirim ama yarı zamanlı çalıştığım yerler bile birinci sınıf yerlerdi. Sırf bu işlerde çalışmış değilim. İlk yarı zamanlı çalıştığım yer Seico Gakuen'de bir marketti, ancak zenginlerin satın alabileceği türden şeyler satılırdı. Çiğ balık şaşimi ile deniz mercanı beş dilimlik paketlerde iki bin yene satılırdı. Hele tofu, ilk başlarda ben bile inanmamıştım ama Fuci dağı taraflarından gelen el üretimi olanı satılırdı, günde ancak beş yüz tane üretilmiş. Tanesi beş yüz yene satılırdı.”

“Mesela ben Amerika'ya gidecek olsam ekonomi sınıfında gitmek istemem. Ekonomi sınıfındaki hava insana işliyor. Birinci sınıf yolcuları Disneyland'ın yanındaki Hilton'da kalırlarmış. Eskiden beri orada konaklayabilmek hayalimdir.”

Kenci ve Frank gitgide konuşan kadından nefret ederler. Frank kendisini “Frank de Niro” diye tanıtarak Amerikan hayranı kızlarla alay eder. Kenci de bardaki insanları tasvir eder:

“Uzun saçlarını arkasında bağlayan genç garson küpe takmıştı. Kadın vücuduyla ticaret yapan adamlar küpe takmaz. Bu garsonda bir müzik grubuna üyeymiş havası var. Grupla çalmak yaşamasına yetmeyeceği için yarı zamanlı olarak burada çalışmaya başlamış. İnsanı kahredecek kadar çok sayıda genç erkek müzik gruplarında çalışıyor. Koma tiyatrosu yanında onlarca genç erkek bir süre önce revaçta olan halk şarkılarını çalarlar. Garson şarkı söyleyen kadına bakmıyordu bile. Kadının şarkı söylediği gerçeğinin farkına varmamış gibiydi. ‘Ben aslında burada değilim,’ diye düşünüyordu sanki.”

İçeride garsondan başka daha yaşlı, elindeki hesap makinesiyle uğraşan barın patronu ve birkaç kadın daha vardır. Kenci hepsini süzer ve böylesine bir yerde amaçsızca hayatlarını tükettikleri, yani ciddiyetsiz yaşadıkları için onlardan nefret eder. Bu kadınlar yoksulluktan, çaresizlikten buraya gelmemişlerdir. Temelde hepsi yalnızlıklarını bir an unutmak için bu işi yapar. Japonya dünyanın en zengin ülkelerinden biridir fakat burada insanlar aşırı çalışmaktan ölmekte, liseli kızlar fuhuş yapmakta, çocuklar annelerini dövmetedir. “Onların sefil insanlar olduğunu söylerken kendimin farklı olduğunu kastetmeye çalışmıyorum. O tiplerden farklı pek fazla bir tarafım yok. İşte o yüzden onları çok iyi anlıyor ve bu yüzden sinirleniyorum.” Frank de adeta telepati yoluyla onun düşüncelerini algılamış gibi manalı manalı gülerek başını sallamaktadır.

Hesap geldiğinde sınırları iyice gerilir, çünkü konuştuklarından yüklü bir meblağ yazılmıştır. Kazıklandıklarını düşünürler. Frank garsonu ve patronu da ma-

saya çağırıp cüzdanını çıkarır. Elindeki kredi kartına dikkatle bakmalarını ister. Kartın üzerindeki motif hareket ettikçe oynamaktadır, bir yandan konuşup bir yandan kartı kımıldatarak bardakileri hipnotize eder. Kredi kartıyla, para ve tüketimden başka bir değere sahip olmayan, kendisini markalarla tanımlayan, yaşamının amacını hiç sorgulamamış bu insanları hipnotize etmesi son derece çarpıcı bir sahnedir.

Hemen arkasından büyük bir ustalıkla bardakileri katleder Frank. Uzun sayfalar boyunca, son derece ürpertici detaylarla anlatılır bu vahşet. Kenci şoka girmiştir. Frank boğazını kestiği fakat vücudu hala seğiren bir kadına tecavüz etmesini istediğinde bütün iradesini toplayarak, güçlükle "Hayır" diyebilir ve bu şekilde hayatı kurtulur. Çünkü Frank gerçekte karşısında yaşama iradesi koyacak bir birey bulamadığı için öldürmeye devam etmektedir. Ciddiyetle söylenmiş bir tek "Hayır" onu girdiği şiddet transından çıkarır. Arkalarında üst üste yığılmış cesetler bırakarak bardan çıkarken Kenci şöyle düşünür:

"Frank'in bıçağı penisimin kalkık halinden çok daha uzundu." Cinselliğin şiddetle birbirine karıştığı başka bir göstergesi. Frank cinsel heyecanlar tatmak için gelmiştir Japonya'ya ama önce bir liseli kızı, arkasından evsiz adamı, sonra da bardaki insanları öldürür. Bu ölümler onu hüznendirir. Sapmış istekleri rahatlamış olsa da aradığını bulamamıştır:

"Çok yoruldum. Japonya'ya, Japonya'dan başka bir yerde bulamayacağımı söyledikleri huzuru bulmak için gelmiştim ama çok feci bir şey yaptım."

O akşam Frank, Kenci'yi alıkoyar. Bir viranede konuşarak sabahlarlar. Kenci öldürülenlere acımaya çalışır fakat acıyamaz:

"Vücutlarının etten kemikten olmadığını, oyuncak ayı gibi talaş ya da naylon parçalarıyla doldurulduğunu düşünerek sinir olmuşum. Boğazları kesilip kanları süzülmeğe başladığında bile gerçeklik hissi duymamışım. Bir numaradaki Maki adlı kadın doğduğu andan itibaren kendisine neyin yakışacağını, gerçekte ne yapmak istediğini bir kez bile düşünmemişti muhtemelen. Çevresinde birinci sınıf şeyler olduğu sürece, birinci sınıf insan olabileceğine inanıyordu."

Frank de tüyler ürpertici cinayetlerle, akıl hastaneleri ve tedavilerle dolu hayatını anlattıktan sonra Kenci ile paralel şekilde öldürülenlere acımadığını söyler:

"Benim gibi insanlar zararlı, ben virüs gibi bir şeyim. Ben istençli olarak cinayet işleyip şok etkisi yaparak düşüncelerini sağlıyor ve bu dünya için gerekli olduğumu düşünüyorum." Evsizlere baktı, "Bu tipler yaşama isteklerinden vazgeçmiş değil, diğer insanlarla iletişimden vazgeçmişler. Bunlar suç bile işleyemezler. Dejenere olmuşlar. Ben işte böyle dejenere olmuş insanları öldürüyorum." Sapkın güdülerini böylece Tanrı'nın isteğiyle toplumu uyarmak ve temizlemek için kullandığını düşünmektedir.

Frank konuştuğu Perulu fahişeden duyduğu, yılbaşında çalınan, Joya çanları denen yüz sekiz Budist çanını dinlemek ister. Budist inancına göre insana acı veren, onu gerçek saflıktan alıkoyan yüz sekiz adet kötü huy olduğunu anlatır Kenci. Yılbaşında bu çanlar her çalışmada bir kötülüğü yok ederek insanı arındırır. Frank

içten bir hevesle dinler, Joya çanlarının onu da arındıracağına, kendini tanımısına yardım edeceğine inanır.

Ertesi gün çanları dinlemek için gittikleri bir köprü üzerinde Frank, Kenci'yi serbest bırakır. Roman Frank'ın Kenci'ye armağan ettiği kuğu tüyü ile sona erer.

Globalleşmeyle Gelen Çürümeye İçeriden Bir Eleştiri: Miso Çorbası

Kitabın orijinal ismi *Miso Çorbasının İçinde* olarak çevrilebilir. Miso çorbası çok çeşitli sebze ve malzemelerin karışık bir şekilde konulduğu, dünyanın her yerindeki Japon restoranlarında bulunabilecek bir geleneksel Japon çorbası. Frank Colorado'da içtiği bu çorba nedeniyle Japonya'ya gelmeye karar vermiş. Yerel renklerin geleneksel bağlamından kopararak büyük kültür çorbası içinde karmakarışık sunulduğu postmodern döneme dair çarpıcı bir metafor. Oysa Türkçe basımında kitap için *Yok Yere* adı uygun görülmüş. Bunca insanın yok yere, nedensiz olarak öldürüldüğünü düşündüren bir başlık. Kapakta Hakan Günday'ın pazarlama cümlesi de benzer şekilde: "Yaşama sevincinizin kaynağı olan içinizdeki çocuk, sineklerin kanatlarını koparıp sinekleri yakmayı bıraktı mı? Ryu Murakami'nin sorusu bu." Bu tanıtım kitabın, insanın içindeki doğal kötülüğün ortaya konmasından, üstelik okuyanı irkilterek eğlendirecek bir şekilde ortaya konmasından ibaret olduğunu düşündürüyor. *Yok Yere* bu şekilde de algılanabilir fakat bu eksik bir algı olur. Kenci'nin, Tokyo fuhuş alemlerini eleştirirken o dünyanın bir insanı olarak konuşması, eleştirisini içeriden yapması gibi Ryu Murakami de şiddeti istismar eden yeraltı edebiyatının bir mensubu olarak şiddeti ve şiddete yol açan toplumsal şartları eleştirmektedir. Söz konusu olan içeriden bir eleştiridir. Şiddeti kullanarak topluma bir söz söyleyen Murakami'nin kitabını toplumsal, anti-kapitalist ve tüketim kültürü karşıtı eleştirilerinden kopararak yalnız şiddetin estetik kullanımından ibaretmiş gibi yansıtmak da sanıyorum bir taraf olmaktadır. Postmodern dejenerasyon sürecinde çürümenin tarafını tutmak. Oysa kitap aynı kulvarda pazarlandığı başka pek çok roman gibi tür sınırları içerisinde gezinen, insani erdem ve ahlak kurallarını işe karıştırmadan olayları sıralayan bir eğlencelik değil. Toplumsal bağlam içerisinde yozlaşmış bireyleri inceliyor.

Kitap temel olarak manevi tüm değerlerini yitirmiş, tüketim kültürünün onları kısırdığı yaşam biçimi içinde seks ve şiddet dışında kendisine bir nefes alma alanı bulamamış bireylerin trajedisini anlatıyor. Kitaptaki iki baş karakter, yani Frank ve Kenci'nin ağzından Japon ve Amerikan kültürlerinin analizi ve eleştirisi yapılırsa da bu aslında globalleşme ile yerel kültürlerin üzerine çöken postmodern kapitalist sistemin eleştirisi olarak okunabilir. Çünkü kitapta sık sık bahsedilen içsiksiz Amerikan taklitleri yalnız Japonya'da değil, bugün dünyanın her yerinde görülebilir. Nike marka bir ayakkabı; Tokyo, İstanbul, Budapeşte, Viyana ya da Tahran'da aynı şekilde bir prestij nesnesi olabilmektedir. Bu nedenle kitaptan çıkaracağımız sonuçları Japon-Amerikan kültür karşılaşmaları değil, dünyayı etkisi altına alan Amerikanlaşma ya da globalleşme süreci olarak değerlendirebiliriz.

Kyoto Journal dergisinin kendisiyle yaptığı mülakatta yazar şiddet sorununu global bir olgu olarak görüyor ve şöyle söylüyor:

Soru: “Yirmi yıl önce, Emanet Dolabı Bebekleri romanınızda terk edilmiş ve istismar edilmiş iki çocuğun hikayesini yazmıştınız. Bugünlerde Japonya’da neredeyse her gün bebeklerini ya da çocuklarını istismar eden, hatta onları öldüren ebeveynlerle ilgili haberler izliyoruz. Aynı zamanda küçük çocukların birbirine zorbalık yapmaları ve vahşice cinayetler işlemeleriyle ilgili haberlerle daha sık karşılaşır olduk. Bu topluma ne oluyor?”

Cevap: “Aslında yeni bir şey olduğu yok, yalnızca olan şeyler su üstüne çıkmaya başladı. Çocuk istismarı ve şiddet çemberi tüm dünyanın sorunu, bunlar yalnızca Japonya’da olan şeyler değil.”¹

Bir kez daha vurgulamakta fayda var. *Yok Yere* tipik bir gerilim romanı olarak sınıflandırılrsa da aynı kategoriye dahil edildiği çoğu romandan farklı, şiddeti grafik bir tüketim nesnesi olarak yüceltmiyor. Şiddeti, getirdiği tüketim toplumu ve dejenerasyon eleştirisinin dikkat çekmesi amacıyla kullanıyor. Frank nasıl dejenerasyon insanları cinayetleriyle şok etmek amacındaysa, Murakami de cinayet anlatısıyla toplumu şok etmek ve uyararak amacında. Fakat şiddet bugün hem edebiyatta, hem de sinemada bir tür porno gibi istismar edildiği için okuyucular beklenti ve alışkanlıkları neticesinde, genellikle kitaptaki tüketim toplumu, Batılılaşma ve dejenerasyon eleştirisini tam olarak anlamadan yalnızca şiddete odaklanıyor. İnternette kitap hakkında yorum yapanlardan bazıları kitapta aradıkları saf, nedensiz, estetize edilmiş ve haklı çıkarılmış şiddeti bulamadıkları, bir takım kafa karıştırıcı eleştirilerle hazları kesintiye uğradığı için şikayet ediyor. Bir başka kesim şiddetin bu türlü bir fikri temel üzerinde oturmasının daha lezzetli olduğunu düşünüp romana methiyeler düzüyor. Sadece küçük bir azınlık romana konu olan şiddetin yapısını ve nedenlerini anladığını ifade ediyor. Ezici çoğunluk için kitap bazı korku ve gerilim hislerini gıdıkladığı için önemli. Kendi evimizin yanısını eğlenerek seyreden insanlara benziyoruz. Yalnız bu durum, yani kitabın algılanışı bile şiddetin bir tüketim nesnesi olarak küreselleştiği gerçeğini göstermek için yeterli.²

Şiddetli Tüketim Arzusundan Şiddetin Tüketimine

Peki potansiyel tüketici olarak şiddetle nasıl bir ilişkimiz var? Günümüz ortalama bireyi gün boyu internette gezerken, televizyon izlerken, yolda yürürken ya da gazete okurken maruz kaldığı reklam taarruzu nedeniyle mutlu olmak için satın almak, sahip olmak, tüketmek dışında bir telkin almıyor. Mutluluk sahneleri imajlar halinde zihinlere işleniyor. Mutlu olmak için x marka şampuan, y mar-

¹ <http://www.kyotojournal.org/kjselections/kjryu.html> (12.11.2012)

² Bahsi geçen yorumlar için, http://www.goodreads.com/book/show/17810.In_the_Miso_Soup (12.11.2012) adlı internet sitesi incelenebilir.

ka araba ve z marka iç çamaşırı giymemiz söyleniyor bize. Reklam dünyasındaki gibi yaşamamız yönünde ağır bir psikolojik baskı altındayız. Bize önce neyin iyi olduğu kabul ettiriliyor, ardından bu iyi şeylerden mahrum olduğumuz her an hatırlatılıyor. Bu durumdan bunalan ve öfkelenenler için alternatif ürünler var. Barbie bebeklerin steril ve yapmacık dünyasından tiksinenler için testereli katiller, zombiler, hortlak hikayeleri öneriliyor. Ortak özelliği bir tür şiddet pornografisi olan bu kitaplar, filmler ve bilgisayar oyunları; kendisini tanıyamayan, gerçekleştiremeyen ve ifadesini bulamayan bireylerin içinde biriken gerilimin nefret, kızgınlık ve adrenalin olarak dışarı atıldığı sanal ortamları sunuyor. Bu şekilde hem potansiyel sorunlar yaratacak olan basınç tahliye ediliyor, hem de tüketim yeni bir kanaldan devam ediyor.

Kitaptaki karakterler yukarıda bahsettiğim reklam taarruzu ve yaşam tarzı dayatması nedeniyle neredeyse ucubelere dönüşmüş durumda. İnsanlığın binlerce yıllık macerasında ürettiği erdemler gele gele bir Nike ayakkabıya indirgenmiş. Romadaki neredeyse tüm karakterler parçalanmış ailelerden geliyor. Geleneksel yaşam tarzından koparılıp hormonlu imajlar dünyasına fırlatılan bireyler büyük bir yalnızlık duygusu içinde bocalıyor. Tek hayalleri var: para biriktirip Amerika'ya gitmek. Nike mağazasında alışveriş etmek. Frank yaşamayı hak etmediğini düşündüğü bu insanları öldürerek toplumun geri kalanını uyarmak, uyandırmak istiyor. Frank'in çelişkili tutumları karşısında, Japon toplumunun içeriden bir gözlemcisi olarak yazar ironik bir tavır takınmış gibidir. Japonları taklitçilikle ve çılgın tüketiciler olmakla suçlayan, bu bakımdan politik olarak doğru bir tavır sergileyen Frank'i Amerikanvari bir seri katile dönüştürerek yabancılaştırır / dışlaştırır.

Şiddetin ve dejenerasyonun tek kaynağının Amerika olduğunu söylemek elbette safdillik olur. Her toplum kendi sapkınlıklarını üretmiştir ve de üretmektedir. Örneğin Japonya'dan çıkan hentai endüstrisi Japonlara has bir sapkınlıktır. Fakat bugün tüm dünyada kendisine müşteri bulmaktadır. Hentai, Japonya'da yine çok yaygın olan anime, manga kültürüyle bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Çizgi karakterlerden oluşan bu dünyanın cinsel sapkınlık boyutudur. Çok kollu tuhaf uzaylıların çocuklara, liseli kızlara tecavüz etmesi gibi kendi "klasiklerini" üretecek kadar kültürleşmiştir Hentai. Fakat bu durumu yalnız Japon toplumuna mahsus görmek, fizikselliğinden koparılmış, sanallığa hapsedilmiş Japon toplumunun dünyanın seyriyle ilgisini kurmamak, eksik bir anlayış olur. Doğal cinsel birleşme için uygun koşulların ve geleneksel aile yapısının daha fazla üretim ve daha fazla tüketim uğruna gözden çıkarıldığı global süreçte dünyanın geri kalanından ilerde olan Japonya'da insanların cinsel uyarıcı olarak çizgi karakterlere meyletmesi hem Japonya'ya özgüdür, hem de küresel süreçten bağımsız anlaşılabilir.

Romana geri dönecek olursak, Murakami, şiddet ve yozlaşmanın göstericisi olarak bir seri katil tercih etmiş, bir Amerikalı seri katil. Seri katil olgusunun Amerikan malı olduğu söylenebilir. Dünyada başka ülkelerden de seri katiller çıkmış olsa da bunu bir tüketim nesnesine dönüştürmek kesinlikle Amerikalıların eseridir. Seri katiller, romanları, filmleri, dizileri ve bilgisayar oyunları ile günümüz insanının

en çok ilgi duyduğu konulardan biridir. Amerika’da akıl almaz sapıklıklarla insanları katleden seri katillerin mahkemelerinin hayranları tarafından takip edilmesi sıradan bir durumdur. Pek çok kadın bu adamlara aşk mektubu yazar, zaman zaman hapishanede onlarla evlenenler bile çıkar.

Amerikan toplumunda bireylerde biriken muazzam nefretin büyük şiddet patlamaları halinde dışarı vurulduğu başka vakalar da yaşandığını basından takip ediyoruz. Örneğin geçtiğimiz aylarda bir kişinin son Batman filminin galasını basıp rastgele insanları öldürmesi, cinnet getiren öğrencilerin okullarını basıp arkadaşlarını katletmesi ya da mutsuz bir çalışanın işyerinde toplu katliam yapması da zaman zaman haberlere konu olmaktadır. Bu kişiler genellikle daha önce bir anormallik göstermemiş, sıradan, yalnız bireylerdir. Öldürücü öfkelerinin hedefinde de somut bir insan değil, genel olarak insanlık bulunuyor. Bu insanlar toplumu suçluyor ve topluma zarar vermek istiyor. Bu vakaların nedenlerini anlamak için toplumun durumunu da iyi anlamak zorundayız.

Yok Yere romanında resmedilen toplum, şiddetin sıradanlaştığı, insanın değersizleştiği, bir numaralı kadın, iki numaralı kadın olarak adlandırıldığı bir toplumdur. Bir insanın canı neden değerlidir? Bugün bu soruya artık cevap verilmiyor. Böyle sorulara zaman yok, twitter çok hızlı. Felsefenin, tasavvufun, dinin ve de ideolojilerin sonu geldi, artık bunlara ihtiyaç yok, denilerek bize “miso çorbası” veriliyor. Tarihselliğinden koparılmış, birbirine değmeden karmakarışık yüzen bir imajlar dünyası içindeyiz. Bir insanın hayatının neden değerli olduğunu konuşacağımız zamanları bilgisayar oyunlarında araba çalıp cinayet işleyerek, seri katil filmleri izleyerek geçiriyoruz. Kalp kırmama, karıncayı incitmeme öğütleri değil, belli bir marka güneş gözlüğü ile direksiyonuna geçeceğimiz belli bir marka arabanın düşüncesi dolduruyor zihnimizi. İnsan ruhunun marka kıyafetlerden başka ihtiyaçları olduğunu hatırlamak için facebook iletilerinde Elif Şafak’tan alıntılanan iki cümlelik aforizmaları paylaşmak yetmiyor, yüzeyde dolaşan bu küçük erdem kırıntılarını sindirecek ve yaşama uygulayacak zamanı ayırmak, gerekli çabayı göstermek de gerek. Aksi halde bu da karşılığında anlık hazlar alınan bir aforizma tüketiciliğine dönüşmekten başka işe yaramıyor.

Her şeyi fiyat etiketli nesnelere ibaret hale getiren, çok uzun zamanlarda kurduğumuz kültürel yapıları bir anda yıkan bu kapitalist globalleşme bize her şeyi birden vaat edip hiçbir şey vermiyor. Aynı anda yüz çeşit aperiatifin tadına bakmak sağlıklı beslenmek değildir. Wikipedia’da iki satır varoluşçuluk okuyup arkasından Jennifer Lopez fotoğraflarında gezinmek, otuz saniye sonra yeni Orhan Gencebay şarkıları albümü hakkındaki yorumları takip etmek bize hiçbir şey katmıyor maalesef. Üzerimize çarpan enformasyon kırıntıları sindirilemeden yüzeyde kalıyor. Bu süreç Tayvan’da da, Türkiye’de de, Norveç ve Amerika’da da benzer şekilde işliyor. Kültürel zenginlik ve hoşgörü sloganlarıyla günden güne palazlanan postmodern kapitalist süreç yoksa gerçekte insanlığa kültürsüzlük ve nefret mi getiriyor?

Sonuç Yerine: Peki Ya Biz, Miso Çorbasının Dışında mıyız?

Türkiye ve Japonya kuvvetli geleneklere sahip ve büyük bir Batılılaşma çabası veren iki Doğulu toplum olarak sık sık benzetilmekte, hatta muhafazakar kesimlerde geleneklerinden kopmadan başarıyla modernleşmenin bir örneği olarak Japonya gösterilmektedir. Muhafazakar ya da seküler ilerlemecilerimiz Japonya'nın bu yüzünü biliyor mu acaba? Çok arzuladığımız Batılılaşma ve modernleşme/post-modernleşme acaba bizde de bu romana konu olan çarpıklıkları yaratabilir mi? Ya da şimdilik ne kadarını yarattı?

Romandaki seri katil bir uyarı olarak Amerika'dan geliyor fakat bu çarpık yapının bir sonraki seri katili kendi içinden, Japonya'dan çıkarması sürpriz olmayacaktır. Zira Kenci'nin Satoşi adındaki kadın simsarı bir arkadaşı dershaneye gitmek için on sekiz yaşında taşradan Tokyo'ya geldiği zamanları şu şekilde anlatıyor:

“O sıralar ben küçük bir kızın gözüne sivri bir şeyler, sözgelimi iğne, kürdan ya da şırınga gibi bir şeyler saplamayı düşünürdüm sadece, uzun uzun. Eğer bunu gerçekten yaparsam diye de korkuya kapılırdım.” Bu ifadelerin sapkınlığı kadar bu sözleri okuyan, bundan uyarılan, bunu facebook sayfasından paylaşan, bu estetize edilmiş şiddetle kendisini donatan ortalama şiddet tüketicisi bireyi de düşünmek zorundayız. Buradan öğreneceğimiz şeyler yalnız Amerikalı ya da Japonlara dair değil, bizi de ilgilendiren bulgular olacaktır. Artık Tokyo ve İstanbul eskisi kadar uzak değil. Belki de bir başka romanda İstanbul'un gece hayatını görmeye gelen Satoşi'nin maceralarını okuruz. Sonra da haberlerde benzer olayları görüp şaşırırız.

Bugün Güney Amerika varoşlarında yoksul çocukları, tinercileri avlayan ölüm mangaları var. Amerikan ordusunun taşeronu olarak Irak'a giren şirketlerin istihdam ettiği sabikalılar, onların taradığı camiler, tecavüz ettiği kadınlar da var. O sabikalılar askeri üslerinde geçirdikleri boş vakitlerinde Hentai karıştırıyor, nedensiz şiddetin estetize edildiği korku filmleri izleyip kıkırdıyor.

Bu sene Amerika'da oldukça ses getiren bir eski askerden kısaca bahsetmek sanıyorum uygun olacaktır. Itzcoatl Ocampo adındaki yirmi üç yaşında, Meksika asıllı bir Amerikalı ard arda cesetleri bulunan evsizlerin cinayet zanlısı olarak Los Angeles'da tutuklanır. Soruşturma sürecinde bu kişinin dördü evsiz, toplam altı kişinin katili olduğu ortaya çıkar. Maktuller yaklaşık kırk bıçak darbesiyle öldürülmüştür. Itzcoatl adını eski bir Aztek kralından almış, liseyi bitirince Amerikan ordusuna katılarak Irak'a gitmiştir. Dedektiflere orduya katılma amacını “öldürmeyi öğrenmek” olarak tarif eder. Fakat Irak'ta yalnızca kamyon şoförlüğü yapması onu hayal kırıklığına uğratacaktır. Gerçek bir denizci olabilmek için insan öldürmeyi öğrenmesi gerektiğine inanır. Ordudan atılınca yeniden ailesinin yoksul hayatının içinde bulur kendisini. Anne ve babası boşanmış, babası bir kamyonette yatıp kalkmaktadır. Annesi ise kardeşleri ile beraber amcasının bir odasına sığınmıştır. Itzcoatl burada sabahtan akşama kadar bilgisayar oyunları ile zamanını geçirir. Bir arkadaşı Afganistan'da öldürülünce büyük bir şok yaşar. Haftada iki kez

arkadaşının mezarını ziyaret etmektedir. Bu sırada elleri titremekte, şiddetli baş ağrıları yaşamaktadır. Fakat detaylı bir tedavi görmeyi reddeder. Alkole yüklenir.

Daha sonra, 1966'da on altı kişiyi öldürmüş olan eski denizci Charles Whitman'ı örnek aldığını ifade edecektir Itzcoatl. Hedefinin toplam on altı kişi öldürüp seri katiller listesine girmek olduğunu söyler. Evsizleri öldürmesinin nedeni onların kolay hedefler olması ve evsizlerin toplumu kirlettiğini düşünmesidir. "Bende katil genleri olduğunu biliyordum," diyor sorgusunda. Acaba yalnızca genleri nedeniyle mi altı kişiyi öldürmüştür? Göçmen ve yoksul olması, parçalanmış ailesi, Irak'ta bir parçası olduğu emperyalist savaş makinesinin kendisine verdiği eğitim, mutsuzluğu nedeniyle suçladığı toplumun bunda bir payı yok mudur? Evsizleri kötü koktukları için mi öldürmüştür yoksa içinde bulunmaktan nefret ettiği çürümüşlüğün faturasını kesmek için gücü onlara yettiği için mi? Yalnızca fiziksel olarak evsizlerle başa çıkabilmesini kastetmiyorum, toplumdan öcünü almaya karar verirken psikolojik olarak da mutsuzluğunun sorumlusu olarak Amerikan şahinleriyle, zenginlerle karşı karşıya gelemiyor, daha kolay bir nefret nesnesi olarak evsizleri seçiyor. İçinde bulunduğu bunalımdan çıkmak için insan öldürmeye yönelmesinde Amerikan seri katil kültürü, Charles Whitman, bilgisayar oyunları acaba ne kadar etkili?

Yakalandığı son cinayetinden önce babasını ziyaret eder Itzcoatl, onu evsizleri öldüren katil hususunda uyarır. Zira babası da evsizdir. Belki de gerçekte, kendi babasını öldürmek istemektedir.³

Tüm dünyaya yayılan bu çeşit nedensiz şiddet kültürü, bunun üretimi ve tüketimi acaba gerçekten nedensiz mi? Bir gün İstanbul'da da New York gibi yalnızca evsizlere işkence etmek için kurulmuş çeteler türediğinde bunun küreselleşme, alışveriş merkezleri ve bilgisayar oyunları ile bağlantısını kurabilecek miyiz?

³ <http://www.orangejuiceblog.com/2012/01/of-the-aztecs-and-the-marines-the-depressed-and-dispossessed/>
<http://www.washingtontimes.com/topics/itzcoatl-ocampo/>
<http://articles.latimes.com/2012/mar/16/local/la-me-0316-homeless-killings-20120316>
http://seattletimes.com/html/nationworld/2017268217_apushomelesshomicides.html
 (06.12.2012)